Jaromír Sedláček:

VLIV MORATORIA PENĚŽNÍCH ÚSTAVŮ NA RUKOJEMSTVÍ.

1. Akcessorický závazek rukojmího.

Rukojemství patří mezi t. zv. upevnění závazků, o nichž jedná o. z. o. v prvé kapitole třetího dílu. Upevnění znamená to, co v římském právu znamenalo satisdatio. Z různých případů satisdationis vyjímá o. z. o. z případů intercesse za cizí dluh rukojemství a spoludlužnictví, dále smlouvu zástavní. Ostatní případy upevnění závazku o. z. o. neupravuje, ač se v obchodě právním vyskytují, tak úvěrní příkaz, uznání vlastního dluhu a jiné. Všem těmto závazkům je společné, že obsah svůj nečerpají samy ze sebe, nýbrž že předpokládají jiný závazek, který těmito právními jednáními má býti utvrzen. V právní mluvě říkáme, že závazky takové jsou akcessorické, nebo-li vedlejší, to znamená, že vedlejší závazek může trvati jen potud, pokud trvá hlavní závazek.

Rukojemství je závazkem vedlejším, jak praví výslovně o. z. o. v § 1344 i. f., v § 1346 a jak je rozvedeno v §§ 1350 a 1351, neboť rukojmí přejímá závazek platiti v tom případě, když prvý (hlavní) dlužník svůj dluh nezaplatí a trvá jen potud, pokud hlavní dluh nezanikl (§ 1363 věta prvá). Zanikl-li závazek hlavní buď úplně (což upravuje výslovně o. z. o.) anebo částečně (což výslovně sice upraveno není, ale což nutno podle § 7 řešiti podle prvé věty § 1363 analogicky), zaniká také závazek rukojmího v předpokladu, že se zaručil za celý dluh, v témže rozsahu jako zanikl dluh hlavní. Tato zásada je důležitá pro posouzení významu předpisů o úpravě pachtovného, dále o úpravě míry úrokové, neboť úlevy, které se dostávají hlavnímu dlužníku, dostávají se také rukojmímu, tento totiž ručí dále jen za snížené pachtovné, jen za snížené úroky.

Z této zásady zná o. z. o. jedinou výjimku, uvedenou v § 1352, což je převzato z římského práva, že rukojemství možno zříditi i za závazek nesvéprávné osoby, ač tento závazek po právu nepozůstává. Zeiller však ve svém komentáři správně podotýká, že nejde v tomto případě o závazek akcessorický, nýbrž o závazek samostatný. Naproti tomu druhou výjimku římského práva, že se možno zaručiti také za závazek naturální, o. z. o. nepřevzal. Význam těchto předpisů, které se přimykají úzce k římskému právu, můžeme řádně hodnotiti, když si uvědomíme zásadní rozdíl římského práva a našeho. V římském právu — i v justiniánské redakci — zachovala si fideijusse formální ráz akcesorické stipulace, která byla celá neplatná, když obsahem svým překročovala závazek hlavní, poněvadž fideijussí bylo možno zříditi jen akcesorický závazek, nikoli však závazek samostatný, kromě přesně stanovených výjimek. Dnes máme však volnost smluvní a obdobného formálního omezení jak v římském právu nemáme. Důsledek toho je, že se úmluva mezi věřitelem a rukojmím musí v prvé řadě posuzovati podle svého obsahu a je-li tento stanoven in duriorem conditionem, je tato úmluva platná, ale pak nejde o vedlejší, akcesorický závazek, nýbrž o závazek samostatný, který nemůžeme posuzovati jako rukojemství, nýbrž jako samostatnou garanční úmluvu. S tohoto hlediska § 1352 jeví se zbytečným. Zbytečným však není, nýbrž poukazuje nás na to, že máme zpravidla posuzovati úmluvu jako přísně akcesorickou,

uvede-li rukojmí prostě jen to, že ručí za dluh hlavního dlužníka. Pro tento případ této prosté úmluvy bez zvláštních výhrad máme užíti předpisů o rukojemství a máme rozsah rukojemství posuzovati podle rozsahu hlavního dluhu. V § 1352 je pak stanoveno, že výjimečně má tato prostá úmluva platiti, i když hlavní dluh pro nesvéprávnost dlužníkovu je neplatný.

V tomto smyslu musíme rozuměti soudní praxi, která u nás doznala zásadního výrazu v rozhodnutí Vážný č. 10816: »Zákon nevylučuje, by rukojmí neslíbil placení dříve (§ 1353 obč. zák.). Třeba by v takovém případě nebyl závazek ručitelův závislý na splatnosti dluhu pro hlavního dlužníka, nebrání zákon smluvním stranám, by nevzaly na sebe závazek k zaplacení dluhu vedle hlavního dlužníka dříve, než on, a odpoutaly tak svůj závazek z části od závazku hlavního dlužníka co do splatnosti. I když v takovém případě nelze považovat závazek rukojmího do splatnosti u hlavního dlužníka za rukojemský, nevadí nic tomu, by kdo nepřistoupil k dluhu za těžších podmínek (srovn. § 1344, 1347 obč. zák. rozh. čís. 12764 sb. Gl. Ung. 2.).« K těmto jasným výkladům dlužno dodati, že podle zásady § 1353 takové spojení rukojemství s garančním samostatným závazkem nelze presumovati a že musí býti výslovně umluveno.

Také literatura je stejného mínění srov. Krčmář Právo obligační (III. vyd. str. 299), Sedláček Obligační právo I. (II. vyd. str. 157), Ohmeyer v Klangově komentáři IV. str. 219, Hasenöhrl Obl. R. II. str. 271, Ehrenzweig System II./1 § 308, Krasnopolski Obl. R. § 40.

2. Význam doby splatnosti.

Pro naší otázku je velmi důležité zjistiti, jaký význam má doba splatnosti pro rukojmího. Ve své všeobecné části občanského práva (str. 109 až 112, str. 228) poukázal jsem na to, že obsah právního předpisu (jednotlivé právní skutečnosti) musí býti determinovány časově, poněvadž jinak byl by obsah právního předpisu neurčitý a tím také neaplikovatelný. Prosté určení, že dlužník má plniti, je do té míry neurčitým předpisem, poněvadž zůstává při povinnostním napětí, které nikdy nemůže býti splněno. Kdyby hlavní dlužník měl povinnost plniti, aniž by nějak doba plnění byla určena, pak by obsah jeho závazku spočíval na tomto, které by nikdy nepřešlo v plnění. Poněvadž obsah rukojemství je dán obsahem závazku hlavního dlužníka, tedy i rukojmí zůstával by v povinnosti plniti za hlavního dlužníka, aniž kdy by se mohlo proti němu nastoupiti, ba i předání dlužného předmětu věřiteli nebylo by plněním závazku, neboť plnění má odpovídati obsahu závazku nejen co do předmětu, nýbrž i co do místa a času plnění. Odpadá-li jedna náležitost, není toto plněním. Při dosavadní konstrukci vycházeli jsme z předpokladu, že splnění závazku není žádným způsobem určeno časově. Tento případ nemáme v našem právu dán, poněvadž máme obecně určenou dobu splatnosti podpůrně v o. z. o. (§ 914), ale podařilo se nám tímto záporným způsobem určiti význam doby splatnosti. Dlužník je legitimován plniti splatný dluh a věřitel je legitimován jej vymáhati. Toto svádí někdy k nejasnostem. Splatnost dluhu může býti určena přímo ve smlouvě určitým dnem, resp. denní dobou, může býti určena také nepřímo tím, že jedna nebo druhá strana může dobu plnění určiti jednostranným právním jednáním; tak věřitel může určiti dobu

plnění výpovědí, (což je typické pro trvalé právní poměry) anebo upomenutím (což je typické pro jednorázové plnění). Stejně může býti stanoveno, že dlužník může určiti dobu splatnosti výpovědí, nebo nabídnutím plnění. Připomínáme tuto okolnost proto, poněvadž tato okolnost ve znamenité jinak monografii Pužman-Knap Dlužnické úlevy v praxi (2. vyd. str. 85) není dosti přesně osvětlena a tak je nebezpečí, že by se mohly z toho vyvozovati nesprávné závěry. Také v Ehrenzweigově systemu II./1 str. 82 není otázka tato řešena s náležitou jasností. Je-li dlužník oprávněn nabídnouti kdykoliv nebo v určité době plnění, způsobí dlužník svou nabídkou (reálného plnění) splatnost pohledávky. Tato může býti výhradně dlužníku zůstavena, nemá-li pak věřitel vůbec možnosti stanoviti dobu splatnosti, nebo není-li zákonem subsidiárně stanovena, je závazek dlužníkův podmíněný t. j. zaplatí pod výminkou potestativní, bude-li chtíti. Tento případ leží však již na hranici právních závazků a proto nemůžeme takový závazek v pochybnosti předpokládati. Nemá-li však dlužník míti tuto volnost, pak musí býti stanovena doba, kdy věřitel bez ohledu na prohlášení dlužníkovo může pohledávku vymáhati, či-li že nastává doba splatnosti bez ohledu na prohlášení dlužníkovo. Tato doba může býti smlouvou stanovena, není-li tak, řídí se předpisem § 904 o. z. o.

Pro rukojemství musíme z těchto zásad vyvoditi toto: závazek rukojmího je dán závazkem hlavního dlužníka; poněvadž doba splatnosti hlavního dluhu je konstitutivní jeho náležitostí, platí podle výše stanovených zásad, že rukojmí není povinen plniti dříve než hlavní dlužník, neboť závazek takový by byl in duriorem conditionem a tudíž jako závazek rukojemský neplatný. Je možno však rukojemství smluviti in leviorem conditionem a tudíž možno stanoviti, že věřitel může žádati na rukojmím plnění později až po době splatnosti hlavního dluhu. Není-li doba splatnosti stanovena přímo, nýbrž byla-li dána na vůli smluvním stranám, pak dodatečné určení splatnosti hlavního dluhu určuje také dobu, kdy věřitel může zakročiti proti rukojmímu. Byla-li doba splatnosti posunuta na pozdější dobu dodatečnou úmluvou, jde tato úmluva k dobru i rukojmímu, byla-li však dodatečně zkrácena nelze toto zkrácení uplatniti proti rukojmímu, neboť tím by se proti němu měnil jeho závazek, který máme podle § 1353 věty prvé vykládati restriktivně, tedy příznivěji a ne nepříznivěji. V tomto případě zůstává proti rukojmímu v platnosti původní doba splatnosti a rukojemství se pak utváří in leviorem conditionem než modifikovaný dluh hlavní (srov. a simili §§ 1390, 1407).

Posunutí (zde máme prozatím na mysli smluvní posunutí) splatnosti na dobu pozdější jde proto na prospěch rukojmího, poněvadž rukojmí byl by dotčen ve svém subrogačním regresu, kdyby závazek jeho zůstal splatný podle původního ustanovení, neboť podle § 1358 rukojmí zaplacením hlavního dluhu vstupuje v práva věřitelova a není-li možno vymoci dluh hlavní ihned, plnil rukojmí něco, nač neměl věřitel proti hlavnímu dlužníku práva a žádného subrogačního regresu nenabývá ihned, nýbrž tento mu do budoucnosti by byl odsunut. Závazek rukojmího měnil by se v tomto případě v samostatný závazek, a to nemá býti, pokud zákon nebo úmluva stran nestanoví opak. Při rukojemství obyčejném je to zcela zřejmo, neboť zásada tato je podporována zásadou upomenutí hlavního dlužníka podle §§ 1346, 1355, ale i bez této zásady (modifikované beneficium excussionis) musili bychom rozhodnouti stejně.

3. Rukojmí a plátce.

Tyto zásady jsou odedávna jednomyslně uznávány, pokud jde o rukojmího podle §§ 1346, 1355, neboť hlavní dlužník musí býti napřed upomenut, aby mohl býti požadován rukojmí. Naproti tomu na rukojmího a plátce starší předpřevratová doktrina i praxe vídeňská hleděla jako na obyčejného solidárního dlužníka a nikoliv jako na rukojmího (srov. Glaser-Unger č. 9382, 10495, 12614 n. ř. č. 2934, Ehrenzweig System II./1 str. 106). Naproti tomu novější doktrina jak rakouská (Ohmeyer v Klangově komentáři IV. str. 230) tak i československá (Sedláček Obligační právo I. 2. vyd. str. 156, Krčmář Oblig. právo II. vyd. str. 280, III. vyd. str. 300), stojí na tom stanovisku, že rukojmí a plátce má stejné postavení jako obyčejný rukojmí, ale že nemá námitky neupomenutí hlavního dlužníka. Tato konstrukce odpovídá lépe o. z. o., neboť od rukojmího a plátce možno požadovati plnění ihned, jakmile hlavní dlužník zavčas neplní, aniž je třeba hlavního dlužníka upomenouti. Stylisace § 1357 je reakcí na obecné právo, neboť obecné právo znalo beneficium excussionis: hlavní dlužník musil býti předem žalován; tohoto beneficia mohl se rukojmí vzdáti a pak mohl býti žalován před hlavním dlužníkem nebo vedle něho. Nic jiného nechtěl § 1357 vyjádřiti. To odpovídá také výkladům Zeillerovým k § 1357, že rukojmí a plátce zůstává rukojmím, že ručí tak jako hlavní dlužník, ale že věřitel má v žalobním právu právo volby podle § 891. Ustanovení § 1357 je úplně rozdílné od ustanovení § 1347 (srov. Vážný č. 9835). Z protokolů jde na jevo (Ofner Urentwurf II. str. 219), že revisní komise měla pochybnosti, zda je možno něco takového stanoviti, zda to neodporuje akcesorické povaze rukojemství, bude-li rukojmí dříve žalován než hlavní dlužník. Z toho je tedy patrno, že šlo jen o výjimku, co se týče pořadí žalobního a že jinak postavení rukojmího a plátce mělo zůstati stejné jako obyčejného rukojmího. Proto vše, co jsme pravili o rukojmím, platí také o rukojmím a plátci.

Toto mínění sleduje také praxe nejvyššího soudu, jenž ve svém rozhodnutí sb. č. 7699 zásadně praví o rukojmím a plátci totéž, co řečeno bylo výše. Rozhodnutí toto velmi jasným a příkladným způsobem řeší tento problem, takže není žádné pochybnosti o stanovisku n. s. Jde o klasickou a právně elegantní konstrukci pojmu rukojmího a plátce.

Z toho jde na jevo, že ani rukojmí a plátce nemůže býti hlavním věřitelem žalován před splatností hlavního dluhu, neboť i v tomto případě vymáhá věřitel obsah hlavního dluhu na rukojmím v rámci jeho ručení, nic více ani v tomto případu na rukojmím věřitel nemůže požadovati.

4. Mimosmluvní poshovění.

Při mimosmluvním poshovění musíme rozeznávati, zda jde o posunutí splatnosti, anebo zda jde o odklad exekuce, který poskytnut byl hlavnímu dlužníku. Tento poslední odklad není obecně na prospěch rukojmího, poněvadž jde o exekuční výhodu poskytnutou určité osobě — hlavnímu dlužníku — a ta podle zásady § 1354 o. z. o. nemůže býti uplatňována rukojmím. Jestliže byla splatnost hlavní pohledávky odsunuta a věřitel nemůže pravoplatně upomínati hlavního dlužníka, nemůže ani nastupovati na rukojmího. To platí pro oba případy rukojemství jak pro obyčejného rukojmího, tak i pro rukojmího a plátce, neboť v tomto posled-

nějším případě věřitel nemusí sice hlavního dlužníka upomenouti, ale vzhledem na to, co řečeno bylo v předchozím oddílu, musí míti možnost hlavního dlužníka upomenouti (sc. po právu t. j. po splatnosti pohledávky). Není-li ani této možnosti, nemůže nastupovati na rukojmího a plátce.

Z toho plyne tedy obecná zásada:

Je-li dlužníku poskytnuto zákonné poshovění splatnosti závazku, jde tato výhoda ku prospěchu rukojmího i rukojmího a plátce;

je-li však zákonné poshovění poskytnuto výjimečně jen hlavnímu dlužníku a nikoliv rukojmímu, pak se nemůže rukojmí na tuto výhodu odvolávati.

Omezení moratoria jen na hlavního dlužníka máme

a) v nuceném vyrovnání (§§ 152, 156 konk. ř., §§ 56, 60 vyrov. řádu),

b) v zemědělském moratoriu (§ 24 nař. 250/1935 Sb. z. a n.),

c) v moratoriu nezaměstnaných (§ 23 nař. 251/1935 Sb. z. a n.).

Pokud se týče konkursu máme zvláštní ustanovení dále v § 1356. Všechna tato a jiná podobná ustanovení platí jako leges speciales výjimkou ze zásady výše stanovené, jimi se mění akcesorický závazek rukojmího v samostatný závazek garanční a to ex lege, po případě posunuje se splatnost závazku rukojmího bez jeho vůle v jeho neprospěch. Jde však o výjimečná ustanovení, kde analogie je úplně vyloučena, kde naopak taková ustanovení musíme vykládati restriktivně. Ustanovení tato platí stejně jak pro rukojmího, tak i pro rukojmího a plátce.

Nyní máme konečně se zabývati zákonem č. 240/1924 Sb. z. a n. Podle § 5 poshověné závazky peněžního ústavu nesmí býti vypláceny ani jakýmkoliv jiným způsobem uspokojovány, ani žalovány. Z toho je patrno, že věřitel nemůže na dlužníka nastupovati a že tudíž splatnost závazků dlužníkových byla odsunuta a to úplně, neboť ani věřitel není legitimován přijati plnění, ani dlužník není legitimován plniti, k čemuž nutno přihlížeti ve všech instancích z moci úřadu (Vážný č. 13167).

Pokud se týče rukojmího, není nic zvláštního stanoveno a proto platí obecná zásada výše vyslovená: po dobu, po kterou nelze nastupovati proti dlužníku, nelze nastupovati ani proti rukojmímu (a také ne proti rukojmímu a plátci). Věřitelem v tomto případě je vkladatel a dlužníkem peněžní ústav. Zaručil-li se tedy někdo jako rukojmí (nebo rukojmí a plátce) za vklady peněžního ústavu, nemůže vkladatel, jehož vklad je stížen moratoriem, po dobu trvání moratoria nastupovati proti rukojmímu (resp. rukojmím na plátci), aby mu platil vklad dříve než projde moratorium.

Ehrenzweig (System § 304, II, 6) má za to, že se moratoriem odkládá pouze žalovatelnost, ale splatnost trvá původní. Ehrenzweig, jak správně upozorňují Pužman a Knap (Dlužnické úlevy v praxi str. 85), nerozlišuje různé druhy poshovění. Je možno učiniti toto schema:

a) splatnost i žalovatelnost původní zachována, povolen odklad exekuce (Pužman a Knap uvádějí zákon č. 82/1921 Sb. z. a n.),

b) splatnost zachována, pouze žalovatelnost a exekvovatelnost odsunuta, t. j. dlužník je po době původní splatnosti v objektivním prodlení, kompensace se uskutečňuje bez ohledu na prodlení, dlužník je legitimován plniti a věřitel je povinen přijati, jinak upadne v prodlení,

c) splatnost odložena na pozdější dobu.

Prvý případ je privilegiem hlavního dlužníka a netýká se rukojmího; druhý a třetí případ jde však k dobru i rukojmímu a to z toho důvodu,

že rukojmí může býti donucen k placení jen tehdy, přejde-li na rukojmího dospělé žalobní právo, které přísluší věřiteli proti hlavnímu dlužníku, neboť § 1358 mluví v přítomném čase.

Podle § 5 zák. č. 240/1924 Sb. z. a n. jde o případ třetí, neboť dlužník není vůbec legitimován ku placení a věřitel ku přijetí plnění. To, co bylo dáno, není tedy plněním ve smyslu § 1412, není solucí. Tím odňato bylo jak dlužníku, tak i věřiteli právo při placení smluviti se na dřívějším dni splatnosti, což u jiných pohledávek se stane tím, že dlužník předčasně reálně nabídne plnění a věřitel je přijme na zrušení dluhu a pohledávky. Výjimka stanovena byla co do kompensace, tato výjimka však nemění nic na právní povaze tohoto ustanovení, neboť při kompensaci jde o zánik pohledávek bez vůle zúčastněných. Z toho však plyne další důsledek:

Rukojmí za poshověné vklady podle zák. č. 240/1924 Sb. z. a n. nemůže s úspěchem plniti za dlužníka v době moratoria, neboť plní dlužníkův závazek; je-li tento nesplnitelný (t. j. plnění zakázáno), nemůže plniti ani rukojmí; tento splniv měl by nárok podle § 1431, neboť splnil nedluh (závazek rukojemský trvá totiž dále a může býti po zrušení moratoria uplatněn bez ohledu na to, že rukojmí již zaplatil a rukojmí mohl by jen kompensací namítati nárok podle § 1431, nikoli že závazek jeho placením zanikl). Zmenšená disposice věřitelova a dlužníkova s dnem splatnosti má důležitý vliv i na postavení rukojmího.

Na konec podotýkám, že tyto výklady netýkají se rukojemství směnečného, ani ručení směnečnou formou; předpisy platné o těchto právním poměrech nelze ani analogicky užívati na obecné poměry rukojemské.

Jiří Havelka:

STÍŽNOST K NEJVYŠŠÍMU SPRÁVNÍMU SOUDU.

Účelem tohoto článku je podati souborný přehled formálních náležitostí stížnosti na nejvyšší správní soud, jak se podávají z platného zákonodárství i z praxe tohoto tribunálu. Vzhledem k tomu, že stať sleduje takto jedině cíle praktické, aby umožnila totiž bez bližšího studia právních předpisů a příslušné judikatury orientaci v tomto oboru právní obrany proti rozhodnutím správních úřadů, bylo v ní upuštěno nejen od citace písemnictví, nýbrž nejsou v ní uváděna ani jednotlivá ustanovení zákonná ani nálezy resp. usnesení soudní. Postačí v tomto směru pouze odkázati na nejobsáhlejší náš komentář »Nejvyšší správní soud« od Zdeňka Rádla.

1. Lhůta pro podání stížnosti. Rozhodnutí neb opatření správních úřadů lze naříkati stížností u nejvyššího správního soudu zpravidla ve lhůtě 60 dnů (výjimky podle zákona č. 118/1921 o omezení práva stěhovacího a podle zákona č. 217/1925 lze ponechati na tomto místě bez povšimnutí). Lhůta 60 dnů je preklusivní a nemůže býti prodloužena ani není přípustné navrácení v předešlý stav proti uplynutí lhůty. Počátek lhůty je zpravidla den následující dni, kdy rozhodnutí neb opatření bylo doručeno. Lhůta končí šedesátým dnem, kdy stížnost musí býti nejpozději podána alespoň na poštu. Stížnost podává se přímo u nejvyššího správního soudu a musí býti tedy, byla-li odevzdána nikoli osobně u soudu, nýbrž